

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 7 mars 1941 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 januari 1941 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 9, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m., vilken gäller till och med den 31 mars 1941, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1942; dock att från och med den 1 april 1941 2 och 4 §§¹ i lagen skola hava följande ändrade lydelse:

2 §.

Där det — — — censureras; samt expediering av telefonsamtal inställas eller fördröjas eller samtal avlyssnas eller telefonapparat för viss tid eller tillsvidare avstängas för samtal så ock uppgift lämnas från telefonanstalt å utväxlade eller beställda samtal.

4 §.

Åtgärd, varom i 2 eller 3 § förmäles, må icke upprätthållas längre än som erfordras för att vinna det med åtgärden avsedda ändamålet.

Har i fall som i 3 § sägs den misstänkte ej inom femton dagar från första dagen av kvarhållandet förklarats häktad, skall han frigivas, där ej justiekanslern medgiver, att han må kvarhållas under viss ytterligare tid. Sådant medgivande får avse högst femton dagar för varje gång; dock må ingen med stöd av denna lag kvarhållas under längre tid än sextio dagar.

¹ Ändrad lydelse av 2 §, se 1940: 997.

Medgivande som i 4 § andra stycket sägs må i fråga om den, som kvarhållas jämlikt lagen den 9 januari 1940 och vars kvarhållande kan förväntas vara erforderligt jämväl efter den 31 mars 1941, lämnas av justitiekanslern även före denna lags ikraftträdande.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 176 i första kammaren av herr *Linderot* samt nr 235 i andra kammaren av herrar *Persson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå.

I motionerna, vilka äro likalydande, föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att sådana tillämpningsföreskrifter utfärdas till lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m., att sådan tillämpning av nämnda lag, som i motionerna påtalats, förhindras.

Beträffande motiveringen till motionärernas förslag får utskottet hänvisa till motionerna.

Lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. gäller till och med den 31 mars 1941. Genom denna lag ha myndigheterna erhållit väsentligt ökade möjligheter att effektivt bekämpa spioneri, sabotage och annan landsskadlig verksamhet.

Lagen är i likhet med ett flertal andra författningar av beredskapslagstiftnings karaktär så uppbyggd, att dess huvudbestämmelser (2—6 §§) skola äga tillämpning först sedan Kungl. Maj:t förordnat därom. Samtidigt med lagens utfärdande meddelade Kungl. Maj:t genom särskilda kungörelser (nr 4 och 5) dylikt förordnande ävensom vissa tillämpningsföreskrifter till lagen.

Genom en den 13 december 1940 utfärdad lag (nr 997) har verkställts en ändring i 2 § av tvångsmedelslagen med syfte att göra densamma tillämplig jämväl vid undersökningar rörande brott mot den samtidigt utfärdade lagen om straff för sabotage.

I propositionen anför *föredragande departementschefen, statsrådet Westman*, följande.

»1940 års tvångsmedelslag har visat sig vara av betydelse vid bekämpandet av spioneri och annan landsskadlig verksamhet. Under rådande förhållanden synes lagen icke lämpligen kunna undvaras. Med hänsyn härtill bör dess giltighetstid förlängas, förslagsvis till och med den 30 juni 1942.

I samband med prolongeringen av lagen synas emellertid vissa jämkningar i densamma böra vidtagas.

Enligt 2 § i lagen må under där angivna förutsättningar expediering av telefonsamtal inställas eller fördröjas eller samtal avlyssnas eller ock telefonapparat för viss tid eller tillsvidare avstängas för samtal.

Rätt att avlyssna telefonsamtal finnes även enligt lagen den 14 oktober

1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. strafflagen m. m. Denna lag bereder dessutom vissa myndigheter möjlighet att vid de brottsutredningar, som avses i lagen, erhålla uppgift från telefonanstalt å samtal, utväxlade eller beställda mellan apparat, som kan antagas hava begagnats eller komma att begagnas av den misstänkte, och annan apparat.

Någon rätt att erhålla uppgift å utväxlade eller beställda telefonsamtal finnes däremot icke uttryckligen stadgad i 1940 års tvångsmedelslag. Då i vissa fall tvekan skulle kunna uppstå huruvida sådan befogenhet inrymmes under lagens bestämmelser om telefonkontroll, synes det önskvärt att till denna provisoriska lag överföra ett uttryckligt stadgande härom.

Enligt 3 § i 1940 års tvångsmedelslag kan den som misstänkes för att utöva, förbereda eller främja sådan verksamhet, mot vilken lagen riktar sig, lagas i förvar. Dylig åtgärd får enligt 4 § icke upprätthållas längre än som erfordras för att vinna ändamålet med kvarhållandet. Om den misstänkte ej inom trettio dagar från första dagen av kvarhållandet förklarats häktad, skall han frigivas, såvida ej justitiekanslern medgiver, att han får hållas i förvar under viss ytterligare tid, högst trettio dagar.

Erfarenheterna av lagens tillämpning ha givit vid handen, att polismyndigheterna i allmänhet inom väsentligt kortare tid än trettio dagar kunna taga ställning till frågan, huruvida den kvarhållne bör frigivas eller häktas. Utan förfång för lagens effektivitet torde därför de i 4 § meddelade föreskrifterna till skydd för den enskilde kunna ändras därhän, att den tid kvarhållande må ske utan medgivande av justitiekanslern förkortas till femton dagar samt att justitiekanslern skall äga giva tillstånd till fortsatt kvarhållande under högst femton dagar varje gång sådant tillstånd hos honom begäres.

Såsom jag framhöll vid lagens framläggande för riksdagen kunna de utredningar, varom här är fråga, vara synnerligen tidsödande. Detta gäller i synnerhet då flera personer på skilda orter äro inblandade i saken. Med hänsyn till dylika stundom förekommande fall synes den nuvarande längsta tiden för kvarhållande, sextio dagar, böra bibehållas.

Den sålunda ifrågasatta lagstiftningen bör bliva tillämplig även å den som tagits i förvar före den 1 april 1941 och som vid nämnda tidpunkt alltjämt kvarhållles. Har sådan person kvarhållits mer än femton dagar före den 1 april, erfordras följaktligen justitiekanslerns medgivande för fortsatt kvarhållande efter denna dag. Med hänsyn härtill synes i en övergångsbestämmelse böra stadgas, att medgivande, som i 4 § i dess nu föreslagna lydelse sägs, må i fråga om den som kan förväntas vara kvarhållen vid ikraftträdandet av den nya lagen lämnas av justitiekanslern även före nämnda tidpunkt.

På grund härav har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.*

Den förut omnämnda lagen den 14 oktober 1939 (nr 724) om särskilda tvångsmedel vid utredning rörande brott som avses i 8 eller 19 kap. straff-

lagen m. m. har, bl. a. med hänsyn till den förestående revisionen av straffprocessen, erhållit provisorisk karaktär och gäller till och med den 31 mars 1941. Användningen av de i denna lag medgivna tvångsmedlen — kvarhållande av post- och telegraafförsändelser samt avlyssnande av telefonsamtal m. m. — har begränsats till utredningar rörande brott, som avses i nämnda kapitel i strafflagen eller den s. k. krigshandelslagen och varå kan följa straffarbete. Genom en lag av den 13 december 1940 (nr 996) har denna brottsförteckning utökats med brott mot lagen om straff för sabotage.

Sedan 1940 års tvångsmedelslag utfärdats, har 1939 års lag kommit till mycket ringa användning, enär förstnämnda lag innefattar mera vittgående befogenheter under i huvudsak likartade förhållanden. Med hänsyn härtill synes det icke vara erforderligt att förlänga giltighetstiden för 1939 års lag, om såsom jag förut förordat 1940 års lag med vissa ändringar erhåller fortsatt giltighet. Processlagberedningens förslag till ny rättegångsbalk innehåller i 27 kap. bestämmelser om rätt att vid vissa brottsutredningar kvarhålla post- och telegraafförsändelser samt avlyssna telefonsamtal. Det torde böra övervägas att på grundval av detta förslag och i avvaktan på processreformens genomförande utarbeta förslag till en för normala förhållanden lämpad tvångsmedelslagstiftning.»

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Utskottet.

Utskottet biträder det i förevarande proposition framlagda förslaget om förlängning av samt vissa jämkningar i 1940 års tvångsmedelslag.

I de i ämnet väckta motionerna åsyftas ändrade tillämpningsbestämmelser till 1940 års lag för att förhindra en sådan tillämpning av lagen som angives i motionerna. Emellertid torde det icke kunna undgås, att en utövning av de genom tvångsmedelslagen medgivna befogenheterna kan medföra olägenheter i skilda avseenden för personer mot vilka åtgärderna rikta sig. Utskottet finner anledning ej föreligga för riksdagen att hos Kungl. Maj:t göra framställning om ändrade tillämpningsföreskrifter till lagen.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget måtte av riksdagen antagas; samt

B) att de i anledning av propositionen väckta motionerna I: 176 och II: 235 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 mars 1941.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson, Eskhult, Karl Johan Olsson, Ahlkvist, Ekströmer* och *Thörnberg**;

från andra kammaren: herrar *Gezelius, Berg, Landgren, Lindahl, Nilson* i Eskilstuna och *Andersson* i Mölndal, fröken *Öberg* samt herr *Gustafsson* i Lekåsa.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
